

VOKAALIVARTALOISET ANALOGIAMUODOT LAPSENKIELEN JÄSENTYMISVAIHEESSA

Klaus Laalo, Tampereen yliopisto

Artikkelissa tarkastellaan lapsenkielen vokaalivartaloisia analogiamuotoja. Aineistona ovat yhden tytön puheesta tehdyt käsivaraiset muistiinpanot ja nauhoitteet, vertailuaineistona ne kohtalaisen niukat tiedot, mitä tarkasteltavista muodoista on tähän mennessä julkaistu.

Vokaalivartaloisia analogiamuotoja esiintyy erityisesti lapsenkielen jäsentymisvaiheessa, kun lapsi on ehtinyt oppia tärkeimmät suffiksiainekset ja kun hän oppii jatkuvasti yhä useammista lekseemeistä ainakin yleisimmän vartalovariantin eli vokaalivartalon. Jäsentäessään nopeasti kasvavia kielellisiä resurssejaan lapsi on taipuvainen koostamaan taivutusmuotoja mahdollisimman läpinäkyvällä tavalla niin, että liittää yleiseen ja tuttuun vokaalivartaloon taivutusainesten päävariantteja. Nominieissa kaksivartaloiden vokaalivartaloisuutta esiintyy enimmäkseen yksikön partitiivissa, verbeissä usein eri muotoryhmissä samasta verbityypistä samaan aikaan. Analogiset *valitsetaan-*, *valitsenut-*, *valitsekaa-*tyyppiset muodot ovat poikkeavuudestaan huolimatta helppotunnisteisia, koska normista poiketaan morfofonologisesti läpinäkyvämpään suuntaan.

Avainsanat: Lapsenkieli, morfologia, analogia, vartalonmuodostus.

TAUSTAA: VOKAALI- JA KONSONANTTIVARTALOISUUDEN VÄLINEN JÄNNITE

Nykysuomen vakiintuneet konsonanttivartaloiset muodot korvautuvat toisinaan vastaavilla vokaalivartaloisilla muodoilla paitsi lasten myös aikuisten puheessa. Aikuispuheesta olen todennut sellaisia muotoja kuin ”kukaan ei oos sitä valinnaisena aineena *valitsenut*”, ”sillain nin kun ruotsin *kieleä*”, ”kaks *lapsee* ja vaimo”. Tällaiset lipsahdukset ovat osoituksena siitä jännitteestä, joka vallitsee eri taivutuskategorioiden sisällä vartalonmuodostukseltaan säännöllisen vokaalivartaloisen enemmistön ja epäsäännöllisen konsonanttivartaloisen vähemmistön välillä.

Tämä jännite on vaikuttanut jo pitkään: vanhan kirjasuomen dokumenteissa ja vanhoissa kansanrunoissa esiintyy runsaasti sellaisia konsonanttivartaloisia muotoja, jotka ovat nyttemmin korvautuneet vokaalivartaloisilla, joten sekä vanha kirjakieli että suullisesta traditiosta tallennettu aineisto osoittavat, että vokaalivartaloisuus on ajan mittaan vallannut alaa konsonanttivartaloisuudelta. Ilmeisesti täyttä tasapainoa ei ole vieläkään saavutettu, vaan taivutusjärjestelmään on edelleen jäänyt jännitteitä, jotka voivat vastaisuudessa johtaa vokaalivartaloisuuden leviämiseen yhä uusiin asemiin.

Nykysuomen taivutusjärjestelmän kannalta konsonanttivartaloisuus voi näyttää tarpeettomalta painolastilta. Miksi konsonanttivartaloisuutta siis on ylipäätään kehittynyt kieleen? Syy näyttäisi löytyvän suomen tyypologisesta luonteesta. Suomen kielihän on tyypologiselta laadultaan varsin agglutinoiva, vaikka olekaan aivan puhdas agglutinoiva

Kirjoittajan yhteystiedot:
Klaus Laalo
Maistraatinkatu 5 A 19
00240 Helsinki
sähköposti: Klaus.Laalo@uta.fi

kieli. Suomen kielen edeltäjien on oletettu olleen nykysuomea agglutinoivampia, mutta kyseessä voi olla rekonstruktio-tekniisesti syntynyt illuusiokin (Korhonen, 1974). Puhtaimmissa agglutinoivissa kielissä (mm. turkissa) muotokategorioita edustavat tyypillisesti yksiselitteiset morfologiset ainekset, jotka liittyvät selkeärajaisesti ja kuulaasti toisiinsa. Agglutinoivien kielten sananmuodot ovatkin tyypillisesti läpinäkyviä ja helposti segmentoitavia. Tämä on muotojen selkeyden kannalta selvä etu, kun agglutinoivia kieliä verrataan tyypologisesti muuntyyppiisiin kieliin; toisaalta tällaisen kielen ongelmana on se, että sananmuotojen tavuluku nousee helposti korkeaksi (Dressler, 2000: 293). Suomen kielen esihistoriassa konsonanttivartaloisuuden kehittyminen onkin siten ollut aikoinaan hyödyllinen innovaatio, kun monien taivutusmuotojen tavulukua on saatu supistettua yhdellä (esim. saare+TA => saarta, mene+TAK => *mendäk > mennä, nouse+NUT => *nousnut > noussut). Tämän innovaation seurauksena on kuitenkin ollut vuosisatoja tai jopa -tuhansia kestävä uuden tasapainon etsiminen, koska monissa konsonanttivartaloisissa muodoissa morfologiset ainekset ovat vaikeatunnisteisia. Tästä syystä vokaalivartaloisuus onkin syrjäyttänyt konsonanttivartaloisuuden mm. useimmista essiivimuodoista (esim. *silmäpuolla* => *silmäpuolena*, *totuunna* => *totuutena*, *sunna* => *sutena*) ja eräistä monikon genetiivin tyypeistä (esim. *vetten* => *vesien*, *kätten* => *käsien*, *totuutten* => *totuuksien*), kuten voidaan päätellä vertaamalla vanhan kirjasuomen ja kansanrunouden konsonanttivartaloisia muotoja nykysuomen vokaalivartaloisiin muotoihin. Kivettyneitä konsonanttivartaloisia muotoja esiintyy edelleen eräissä konneksioissa (esim. *vetten päällä*, *kättensä töitä*). Säännöllisessä ja produktiivisessa nominintaivutuksessa konsonanttivartaloisuus on säilynyt parhaiten yksikön partitiivissa.

Monet konsonanttivartaloiset muodot ovat nykysuomen produktiivisen taivutusjärjestelmän kannalta erikoismuodosteita. Joskus tämä erikoisuus ilmenee niin, että vartalovariantti poikkeaa muusta paradigmasta, kuten partitiiveissa *lapsi*: *lapsen*: *lasta* ja *veitsi*: *veitsen*: *veistä* sekä partitiiveissa *häiritsee*: *häirinnyt* ja *tekee*: *tehtynyt*. Joskus taas konsonanttivartaloiset muodot poikkeavat produktiivisista taivutusmuodoista niin, että suffiksissa tapahtuu assimilaatio, kuten infinitiiveissä *suree*: *surra* ja *menee*: *mennä*, partitiiveissa *tulee*: *tullut*, *puree*: *purrut* ja *pesee*: *pessyt* sekä potentiaaleissa *pääsee*: *päässe* ja *tulee*: *tullee*. Eräät konsonanttivartaloiset muodot poikkeavat produktiivisista taivutusmalleista sekä vartalon että suffiksin kannalta, kuten partitiippi *juoksee*: *juossut*.

Koska monet konsonanttivartaloiset muodot poikkeavat taivutusjärjestelmän produktiivisista malleista, onkin ymmärrettävää, että lapsi pyrkii korvaamaan konsonanttivartaloisia muotoja vokaalivartaloisilla siinä vaiheessa, kun taivutusjärjestelmä alkaa jäsentyä ja lapsi oppii jatkuvasti muodostamaan yhä uusia vartalo- ja pääteainesten yhdistelmiä. Tällaisessa kieliopin voimakkaan kehityksen vaiheessa vokaalivartalon käyttö tarjoaa monia etuja: lapsi voi aluksi keskittyä kunkin sanan taivutuksessa yleisimpään vartalovarianttiin, vokaalivartaloon (jossa siinäkin saattaa esiintyä astevaihtelun lisäksi erilaisia vokaalivaihteluita, mm. komparaatioissa ja monikonmuodostuksessa) ja kussakin muotoryhmässä taivutuspäätteen yleisimpiin variantteihin, jotka liittyvät tyypillisesti juuri vokaalivartaloon; samoin lapsi voi noudattaa mahdollisimman säännöllisiä taivutusperiaatteita, ja syntyvät muodot ovat rakenteeltaan sillä tavoin läpinäkyviä, että morfeemirajat erottuvat selkeästi. Haittapuolena on vain se, että lapsi tulee usein käyttäneeksi vakiintuneiden konsonanttivartaloisten muotojen sijasta vakiintumat-

tomia erikoismuodosteita, jotka kuitenkin ovat läpinäkyvän rakenteensa ansiosta sellaistenkin puhujien ymmärrettävissä, jotka eivät itse niitä käytä.

Lapsen kielen kehityksessä on vaihe, joka on erityisen otollinen vokaalivartaloisten muotojen suosimiseen: kun lapsi etenee morfologian jäsentymisvaiheeseen, hän on ehtinyt oppia hallitsemaan taivutusjärjestelmästä vasta sen produktiivisimman osan: suffiksien päävariantit ja yleisimpien taivutustyyppien tärkeimmät vartalovariantit. Tämä on otollista aikaa sille, että lapsi korvaa konsonanttivartaloisia muotoja vokaalivartaloisilla. Tarkastelen seuraavaksi lapsen kielenoppimisen päävaiheita etenkin vokaali- ja konsonanttivartaloisuuden kehityksen näkökulmasta.

LAPSENKIELEN KEHITYSVAIHEET JA VOKAALIVARTALOISUUDEN EKSPANSIO

Lapsen kielen kehityksessä voidaan erottaa kolme keskenään erityyppistä vaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa lapsi toistaa sellaisenaan muotoja, joita on oppinut muilta. Tämä on luonnollista aivan varhaisessa kielenoppimisessa: aluksi kannattaa jäljitellä toisia. Tätä vaihetta voi kutsua esikieliopilliseksi, sillä lapselle ei vielä ole kehittynyt varsinaista kielioppia. Vaikka lapsen sanayritelmät usein onnistuvat palvelemaan hänen viestintäpyrkimyksiään, hänen kielellinen toimintansa on luonteeltaan lähinnä jäljittelyä, ja kielen ainekset ovat pikemminkin vasta erillisten muotojen luettelo kuin keskinäisten suhteiden varaan rakentuva systeemi. Luettelomaisuutta ja eri muotojen irrallisuutta osoittavat esimerkiksi sellaiset havainnot, että lapsi voi käsittää jopa eri sanoiksi saman sanan riittävän erilaiset muodot, kuten muodot *vesi* (puhuttaessa kylpy- tai pesuvedestä: onko vesi nyt sopivan lämmintä?) ja *vettä* (pu-

huttaessa vedestä juomana; ks. esim. Laalo, 1994: 434 alaviite).

Lapsi käyttää tässä vaiheessa sananmuotoja, joita on kuullut toisten käyttävän, mutta tyypillistä on, että lapsi käyttää kustakin sanasta vain yhtä muotoa (esim. *äiti, pallo, hauva, heppa; vettä, maitoo, mehuu, leipää, pullaa; kotiin, syliin, sisään; anna; istuu, nukkuu; tippu, kaatu; pois*). Tätä vaihetta on kutsuttu esimorfologiseksi (Dressler & Karpf, 1995) mm. siksi, että lapsi ei vielä taivuta sanoja, vaikka kuulee käyttämistään sanoista jatkuvasti erilaisia taivutusmuotoja.

Esikieliopin vaihetta seuraa varhaiskieliopin vaihe, jossa lapsi alkaa aktiivisesti prosessoida kielen aineksia. Morfologisessa kehityksessä tärkeä edistysaskel on, että tällöin alkaa muodostua miniparadigmoja: lapsi alkaa yhdistää saman sanan eri muotoja keskenään, jolloin syntyy aluksi kahden taivutusmuodon välisiä oppositioita ja siten vähintään kolmen eri muodon varaan rakentuvia miniparadigmoja. Varhaiskieliopin vaiheelle tyypillisenä osoituksena siitä, että lapsi etsii ja löytää eri muotojen välisiä suhteita, ovat erilaiset, joskus hyvinkin yksilölliset analogiamuodosteet (ks. tarkemmin Laalo, 1998; Riionheimo, 2002a).

Kun lapsi etenee morfologian jäsentymisvaiheeseen ja alkaa tuottaa erilaisista sanoista yhä uusia taivutusmuotoja kulloiseenkin tarpeeseen, hän oppii taivutusjärjestelmästä ensi alkuun sen produktiivisia osia ja lisäksi eräitä yleisimpiä poikkeuksia. Kielenkäytön mahdollisuuksien kasvattamiseksi ensisijainen tehtävä on oppia yleisimmät vartalo- ja päättevariantit sekä näiden yhdistelyperiaatteet, vasta toissijaista on oppia yhä enemmän erilaisia poikkeuksia. Tässä kolmannessa vaiheessa lapsen taivutusjärjestelmä alkaa jäsentyä, kun lapsi siirtyy varhaismorfologisen vaiheen erisuuntaisista ja hajanaisista analogioista kohti yhä systemaattisempaa, eheämpää ja selkeämpää kielioppia. Kie-

lioppia jäsentäessään lapsi kuitenkin tukeutuu usein yksinkertaistuksiin, kuten yleisen perusvariantin käyttöön vartalon ja suffiksin valinnassa. Monelta kielioppiaan jäsentävältä suomenkieliseltä lapselta on todettu tendenssi suosia vokaalivartalaisuutta konsonanttivartalaisuuden kustannuksella (ks. esim. Kauppinen, 1977: 156; Niemi & Niemi, 1985: 159, 164, 167–168; Paunonen, 1976: 91; Riionheimo, 2002b: 106; Riionheimo, 2002c: 262–265). Kun lapsi prosessoii sanavartaloita ja suffiksiaineksia, hän pääsee vokaalivartaloisia muotoja käyttämällä säännöllisempiin ja läpinäkyvämpiin taivutusmuotoihin kuin konsonanttivartaloisia muotoja käyttämällä. Lapsi pystyy helpommin hallitsemaan taivutusjärjestelmän, joka on aikuiskielen järjestelmää selkeämpi ja yksinkertaisempi siinä suhteessa, että konsonanttivartaloisia muotoja, jotka ovat produktiivisen systeemin kannalta erikoisia, voi aina tarpeen tullen korvata läpinäkyvämmillä vokaalivartaloisilla muodoilla.

Vokaalivartalaisuuden suosimistendenssiä voi esiintyä jo muiden analogioiden joukossa varhaiskieliopin vaiheessa, mutta kieliopin jäsentymisvaiheessa lapsi pystyy paremmin ja johdonmukaisemmin hyödyntämään vokaalivartalaisuutta taivutusmuotojen tuottamisessa. Kummassakin vaiheessa konsonanttivartalaisuus säilyy parhaiten yleisimmissä muodoissa (esim. *vettä; olla, ollaan, tulla*) sekä kiteymissä (esim. *nyt mennään, mennään jo, sataa lunta*).

Lapsi etenee varhaismorfologiasta jäsentymisvaiheeseen, kun on ehtinyt hahmottaa riittävän monia taivutusjärjestelmän tärkeimmistä säännönmukaisuuksista. Lapsi tukeutuu edelleen analogioihin pyrkiessään käyttämään mahdollisimman säännöllisiä muotoja, mutta kun varhaismorfologisen vaiheen analogiat ovat kovin erisuuntaisia ja johtavatkin siksi paradoksaalisesti morfologian yhä suurempaan hajanaisuuteen,

niin morfologian jäsentymisvaiheessa analogiatendenssit ovat systemaattisempia ja onnistuvat yksinkertaistamaan ja selkeyttämään taivutusjärjestelmää.

Morfologian jäsentymisvaiheelle luonteenomaisia ovat sellaiset muodot, jotka rakentuvat vokaalivartalosta ja taivutussuffiksin yleisimmästä variantista. Nominien muodoista lapsenkielen vokaalivartalaiset innovaatiot ovat enimmäkseen yksikön partitiiveja; lapset käyttävät helposti myös sellaisia vokaalivartaloisia monikon genetiivejä kuin *pienien lapsien* (Tuulikki 2;5) ja sellaisia yksikön essiivejä kuin *samana vuotena* (Tuulikki 3;10), mutta monet tällaiset esiintyvät ainakin rinnakkaismuotoina myös aikuiskielessä.

Tyyppillinen kehityslinja on se, että lapsi omaksuu ensimmäisten partitiivien joukossa toisten puheesta käyttöönsä konventionaalisen konsonanttivartalaisen muodon (esim. *kättä, lunta*). Kun hän myöhemmin oppii itse tuottamaan taivutusmuotoja niin, että yhdistelee morfologisia aineksia keskenään, vokaalivartaloisten partitiivien yleisyys tukee sitä, että kokonaisuuksina opitut konventionaaliset muodot voivat korvautua itse konstruoiduilla vokaalivartaloisilla uudennoksilla.

VOKAALIVARTALOISIA MUOTOJA LAPSENKIELEN AINEISTOISSA

Aiemmista suomenkielisiä lapsia käsittelevistä tutkimuksista löytää usein esimerkkejä siitä, että lapset käyttävät vokaalivartaloisia variantteja myös sellaisista taivutusmuodoista, jotka standardisuomessa ovat konsonanttivartaloisia. Esimerkiksi Heikki Paunonen (1976: 91) mainitsee vokaalivartalaiset muodot *käteä* 'kättä' *tulea* 'tulta', *joulukuusea* 'joulukuusta' ja *lapsea* 'lasta'; Anneli Kauppinen (1977: 156–157) esittää mm. sellaisia partisiippeja kuin 3;9 *ei palelenu* 'palellut',

3;10 *pääseny* 'päässyt'; Niemi ja Niemi (1985) ovat kirjanneet sellaisia muotoja kuin 2;0 *pieneä* 'pientä', 2;1 *unea* 'unta', 4;1 *lumea* 'lunta' (mts. 159), 2;0 *nuolea* 'nuolla', *punnitsea* 'punnita'; 3;5 *olea* 'olla', 4;1 *juoksea* 'juosta', 4;2 *valitsea* 'valita', 5;6 *isonea* 'isota' (merkityksessä 'tulla isommaksi, kasvaa') (mts. 164); 2;2 *kuulenu* 'kuullut', 3;8 *nou-senut* 'noussut', 4;9 *juoksenu* 'juossut' (mts. 167–168), 2;8 *menettiin* 'mentiin' (mts. 168); Helka Riionheimo tarjoaa runsaasti aineistoa tyttärensä nominintaivutuksesta (2002b: 106), esimerkiksi 2;9 *kätee* - *käteä* 'kättä', 2;3 *lämpimää* 'lämmintä', 3;4 *kan-tea* 'kantta', ja verbintaivutuksesta (2002c: 262–265), kuten 2;6 *pureva* - 3;0 *purea* - *puree* 'purra', 2;8 *puretaan* 'purraan'; 2;9 *nä-keä* 'nähdä', 3;10 *juoksea* 'juosta', 4;9 *tarvit-setaan* 'tarvitaan'.

Tällaisten vokaalivartaloisten muotojen esiintymisfrekvensseistä vastaaviin konsonanttivartaloisiin muotoihin verrattuna on näissä tutkimuksissa vain niukasti tietoja. Anneli Kauppinen kuitenkin kertoo (1977: 156), että hänen aineistonsa kymmenestä *tehdä*-verbin aktiivin 2. partisiiipista vain yksi on vokaalivartaloinen (3;5.17 mä oon *tekeny*) ja kaikki muut tyyppiä *tehny*.

Tarkastelen seuraavassa yhden suomenkielisen lapsen, Tuulikin, verrattain intensiivistä vokaalivartalon suosimisvaihetta. Aineistoni koostuu ensiksikin omista päiväkirjamuistiinpanoistani samaan tapaan kuin Paunosen, Kauppisen, Niemien ja Riionheimon aineistot; tämän lisäksi olen poiminut aineistoa Childes-litteraatioista, jotka perustuvat tekemiini nauhoitteisiin. Olen nauhoittanut Tuulikin puhetta iästä 1;7 (vuosi ja seitsemän kuukautta) alkaen noin tunnin verran kuukautta kohden. Litteroidut nauhoitteet tarjoavat mahdollisuuden myös frekvenssi-suhteiden vertailuun.

VOKAALIVARTALOIDEN SUOSIMISVAIHE TUULIKIN PUHEESSA

Vokaalivartaloisuuden suosimistendenssille on hyvät edellytykset etenkin silloin, kun lapsen kielioppi alkaa jäsentyä aiempaa johdonmukaisemmaksi, jolloin myös lapsen käyttämissä analogiamuodosteissa esiintyy aiempaa vähemmän ristiriitaisuuksia. Vaikka lapsi siis vielä käyttää omia analogiamuodosteitaan, niissä alkaa ilmetä järjestelmällisyyttä ja pyrkimystä taivutuksen systemaattisuuteen. Tarkastelen ensin nomineja, joissa konsonanttivartaloisuus voi korvautua vokaalivartaloisuudella etenkin yksikön partitiivissa, ja sitten verbejä, joissa varianttien vaihtelua esiintyy useassa muotoryhmässä.

Nomininit

Valtaosa suomenkielisten lasten ensimmäisistä nomininmuodoista on yksikön nominatiiveja, varhaiset partitiivit ovat enimmäkseen ainesanoja. Näistä varhaisista partitiiveista monet ovat vokaalivartaloisia, kuten Tuulikin aivan ensimmäiset partitiivit 0;11 *puuvoo* 'puuroa' ja 1;0 *pullaa*.

Monien taajakäyttöisten nominien yksikön partitiivit ovat konsonanttivartaloisia. Näistä useat lapset alkavat jo varhain käyttää ainakin muotoa *vettä* (Toivainen, 1980: 125–128; Savinainen-Makkonen, 1998: 56; Riionheimo, 2002b: 106). Myös Tuulikin ensimmäinen vakiintunut konsonanttivartaloinen partitiivi oli juuri *vettä* (aluksi asussa *tettä*), jota hän alkoi käyttää 1;4 iässä. Seuraavina olivat 1;5 *tunna* 'lunta' ja 1;6 *kättä* ja 1;9 *latta* 'lasta'. Tällaisten yleiskielisten tai niitä tavoittelevien partitiivimuotojen rinnalle ilmaantui ensimmäinen yleiskielestä poikkeava muoto, vokaalivartalon ja päätteen yhdistämisen tietä muodostettu partitiivi, jo iässä 1;7: Tuulikki käytti *lumi*-sanasta muotoa *lumee*, kun katseltiin kuvaa lumisesta metsästä.

Saman ikäkuukauden aikana hän kuitenkin käytti myös konsonanttivartaloista partitiivia konneksiossa *lunta sati / sato*. Tässä konsonanttivartaloista *lunta*-partitiivia tukee paitsi yleinen puhekuvio *sataa lunta* sekä se, että välissä oli ehtinyt tulla tutuksi samaan vartalotyyppiin kuuluvan *liemen* partitiivi *lientä*. Jälkimmäistä Tuulikki maisteli pohdiskellen: kuultuaan muodon *lientä* hän ensin toisteli sitä, tuotti sen jälkeen useita kertoja nominatiivin *liemi*, sitten taas partitiivin *lientä* ja lopuksi vielä nominatiivin; häntä vaikutti selvästi askarruttavan näiden muotojen välinen yhteenkuuluvuus.

Kun kieliainesten oma aktiivinen prosessointi sitten käynnistyi, alkoivat yksikön partitiivin konsonanttivartaloiset muodot tuon tuostakin korvautua vokaalivartaloilla seuraavaan tapaan: 1;9 ”toitta *puolee* / vielä haljaa” (tahtoo, että harjataan vielä toista puolta suusta hammasharjalla). Tässä partitiivissa vokaalivartalaisuutta saattoi tukea myös se, että *lt*-yhtymän ääntämisessä oli vielä vaikeuksia.

Muita Tuulikkin varhaisia partitiiveja, joissa vokaalivartalaisuus korvasi konsonanttivartalaisuuden, olivat esimerkiksi 1;10 ”kaks *naamasienee*” (kaksi sientä, joilla pestään kasvoja eli naamaa); 1;11 ”kaks *sienee* / nää kaks *sienee* vielä” (mukaan kylpyyn muiden kylpylelujen lisäksi); 2;0 ”tota *pienee* peikkoo” (’pientä peikkoa’) sekä 2;0 *lappee* (= lapsea ’lasta’).

Lapsen itse muodostamien, vokaalivartaloon perustuvien varianttien kehittymistä toisilta opittujen konventionaalisten varianttien rinnalle havainnollistaa seuraava esimerkki. Ennen kahden vuoden ikää Tuulikki oli käyttänyt *käsi*-sanana partitiivissa pelkästään konsonanttivartaloista varianttia *kättä* (esim. 1;11 ”poikalla ei ole *kättä*”), mutta kahden vuoden iässä tämän rinnalla alkoi esiintyä vokaalivartaloista varianttia: 2;0 ”papelilla pyyhin *kättä*” - ”Tuuti hoitaa

Tuutin *kätee*”. Vokaalivartaloista rinnakkaisvarianttia esiintyi muutaman kuukauden ajan. Esimerkkejä:

- 2;6 ”minul ei oon niim monta *kätee*”, ”älä leikkaak *käteä*” (sormenkynsiä leikattaessa);
 2;8 ”toi pitää tolla kädellä tota *käteä* kiinni”, ”älä pistäk *käteäs* sinnek kuumaan”;
 2;10 ”älä piläk *käteä* nylkissä” (’älä pidä kättä nyrkissä’);
 3;0 ”mä jaksan kyllä syöläs sitä (mansikkaa) niin että mä käytän suuta / mutta mä en jaksas syöläs sitä niin että mä käytän *kättä*” (tahtoo, että syötetään), 3;3 ”ilman *kättä*”.

Myös muiden sanojen partitiivimuodoissa ilmeni vastaavaa. Esimerkiksi konsonanttivartaloinen *lasta* [assimiloituneessa asussa *latta*] oli kokonaisuutena opittuna muotona käytössä jo varhain, kuten kun Tuulikki 1;9 iässä esitti laulutoiveen ”aa aa *latta* / äiti laulaa sem”. Kahden vuoden iässä vokaalivartaloinen variantti tuli käyttöön: 2;0 ”äiti hoitaa *lappee*” (’lasta’, vokaalivart. *lapsea > *lapsee); ”tos on kaks *lappee*” (’lasta’).

Tuulikki suosi vokaalivartalaisuutta myös muissa kaksivartaloisissa taivutustyypeissä etenkin kaksivuotiaana: 2;3 ”*veitsee* talvitaan leivällaitossa”, ”leikinkö Hippi-*hiiree*”, ”ei paineta *valkosee* nappia” (valkoista nappulaa), ”miks meil ei oov *veitsee*?”; 2;4 ”lähellä *Seulasaaleda*” (= Seurasarta, ”Seurasaaarea”); 2;6 ”monta *sateenkaareda*”, ”ei oo isoo pahaa *susii*” (= sutta); 2;8 ”*reippaata* vauhtia”; 3;0 ”eihän täs oom *meree* (= merta); 3;1 *häneä* ’itseään’, *meree* ’merta’, ”niil ei ole *huoleda*” ’huolta’; 3;2 *meree* - *mereä* ’merta’, ”on talvi / ja *lumea* ja jäätä on kovasti // ja *lunta* ja jäätä *sataa*”. Viimeisestä esimerkistä kannattaa huomata, että konneksiossa *lunta sataa* esiintyi konsonanttivartalo, vaikka rakenneseosistaan koostussa ilmauksessa *lumea on kovasti* esiintyi-kin vokaalivartalo. Tällaiseen taipumukseen käyttää *lumi*-sanasta valmiissa konneksioissa konsonanttivartaloa ja osista koostetussa il-

mauksessa vokaalivartaloa on kiinnittänyt huomiota myös Terho Itkonen (1976: 53). Vastaavanlainen esimerkki on myös Tuulikin 5;6 ”ei kai se [suojasää] sulatal *lumea?*”

Ikäkuukaudesta 2;2 alkaen runsaan vuoden ajan Tuulikki käytti vokaalivartaloisia partitiiveja taivutustyypeissä *-n*: *-mA-* (esim. *hapan, lämmin, tuntematon*) ja *-n*: *-me-* (*puhelin*). Näiden taivutustyyppien yksikön partitiivit olivat siten seuraavantyyppisiä: 2;2 ”se on hyvin *happamaa* / sokelia päälle”, ”ei oo *lämpimää*”, ”en mä tykkää / se on *happamaa*”, ”on aika *happamaa*”; 2;5 ”se on *lämpimää* // se on ihanan *lämpimää*” (vesi); 2;6 ”kohta keitetään *lämpimää* ruokaa”; 2;7 ”on se *lämpimää* / eikä kuuraa” (kaakao); 2;8 ”nyt se on *lämpimää*” (puuro oli jäähtynyt sopivaksi); 2;9 ”sitten kun se on *lämpimää*”; 2;10 ”ai *lämpimää* ruokaa?”; 2;11 ”tämä on kivaa *lämpimää* vettä”; 3;0 ”miks kukaan ei vetäny *puhelimee* pois seinästä?”; 3;1 ”me lujettiin sitä *Pelle Pelottomaa*”, ”haluuko Pikku-Myy leikkii *Pelle Pelottomaa*”, ”miks se huutaa sitä *Pelle Pelottomaa* apuun?”, ”liian *happamaa*”, ”ei pienet vauvvat saas syölän niin *happamaa*”, ”ei tullu yhtään hanasta *lämpimää* vettä”; 3;2 ”onko se [kala] ihan varmasti *ruodottomaa?*”; 3;3 ”jos se [rahkapiirakka] on jotain *tuntemattomaa* / mitä mä en tunne”; 3;7 ”karies on *näkymättömää*”.

Miksi vokaalivartalolla oli vahva asema näissä kahdessa taivutustyyppissä? Ilmeisesti siksi, että kummassakin partitiivin konsonanttivartalo on aikuiskielessä ainoana yksikön obliikvisijana *n*-loppuinen saman sanan nominatiivin tapaan, kun taas kaikissa muissa yksikkömuodoissa taivutusvartalon loppu on tyyppiä *mV*. Konsonanttivartaloiset partitiivit *puhelinta, lämmintä, hapanta* jne. poikkeavat siten vartaloltaan melkoisen paljon muista obliikvisijoista. Kun Tuulikki aikanaan alkoi käyttää konsonanttivartaloisia muotoja, niihin liittyi aluksi muodostusvaikeuksia: 3;10 ”siel oli *suolattomanta* (suola-

tonta) lakritsia”. Konsonanttivartaloisuuden ruvettua lopulta vakiintumaan eräänlaisena fossiilistumana säilyi kuitenkin taajaesiintymäinen muoto *lämpimää*: 4;6 ”enkö syönykkini reippaasti *lämpimää* ruokaa?”

Vokaali- ja konsonanttivartaloisuuden välisen tasapainon etsimisestä syntyi joskus myös omia konsonanttivartaloisia uudismuodosteita. Tällainen oli esimerkiksi muoto *lehtä* ’lehtëä’, jota esiintyi muutaman kuukauden ajan: 2;1 ”tää on Tuutin lehti / Tuuti lukee tätä *lehtä*”, 2;2 ”ei saas siellä lukee *lehtä*”, 2;3 ”älä työnnäs sitä *lehtä*”. Konsonanttivartaloisia erikoispartitiiveja Tuulikki käytti varsin pitkään erisnimissä, etenkin vierasperäisissä nimissä, joskus myös appellatiiveissa: 1;11 *Jaanosta* ’Janosch-lelua’, 2;3 *Benta* ’Beniä’ (kommentoi äitinsä ilmausta ”odotti Beniä” repliikillä ”ei kum Benta!”), 3;1 Tove *Janssonta*, Hannu *Hantta* ’Hanhea’, 3;2 Tove *Janssonta*, *Arielta*, 3;5 *Topsinta* (TopSpin-laitetta Linnanmäellä), 3;6 *Shere-Khanta* (tiikeriä Shere-Khan), 3;8 *Toulousta*, 3;9 sir *Hisstä*, 3;10 Marieta ja *Toulousta* ja *Berliozta* ja herttuatarta, 3;10 lokki *Joonatanta*, 4;2 imse vimse *spindelitä* (laulun nimi kielikylpypäiväkodissa); 4;9 *Berliozta*; 5;8 *Aladdintä*; 5;10 *Ivanta*, *City-Exprestä*; 5;11 *ksylitolta*, 6;10 *Tarzanta*, 6;3 *Johnta*, 6;5 *Eri-keepertä*, 6;6 *Edentä - Edenii*, 6;7 Peter *Panta* ’Pania’, *mellanmoolta* (päiväkodin välipalaa, ruotsiksi *mellanmål*). Tästä tyyppistä esiintyi vielä 10;1 iässä yksittäistapaus: ”ei siel [Jules Vernen seikkailukirjassa] nyt oot *Transfertä*”.

Konsonanttivartaloisen partitiivin ekspansiota ilmeni juuri erisnimissä, enimmäkseen vierasperäisissä erisnimissä, myös Riionheimon (2002b: 106) kokoamassa aineistossa: 4;9 Kaunotarta ja *Kulkurta*, 5;7 *Sorkta* ’Zorgia’, *Pokemonta*, *Oniksta* ’Onyxia’, 5;9 *Joosefta*. Samoin on laita Anneli Kauppisen aineistossa (1977: 166): *Jaguarta*, *Dansunda* (huom. erikoinen partitiivin päätte *-da*).

Miksi lapsi muodostaa omia vokaalivartaloisia partitiivivarianttejaan sen sijaan, että käyttäisi vakiintuneita konsonanttivartaloisia variantteja? Lapsi on sellaisessa nopean kehityksen vaiheessa, jossa produktiiviset ja selkeät taivutusperiaatteet hallitsevat, joten vokaalivartaloiset muodot ovat vastaaviin konsonanttivartaloisiin verrattuna edullisempia siksi, että taivutusvartalon konstanssi säilyy, jolloin myös vartalon ja päätteen raja on läpinäkyvä. Myös eräät äänteelliseen kehitykseen liittyvät seikat tarjoavat osaselityksen sille, miksi lapsilla on tässä kehitysvaiheessa taipumus suosia vokaalivartaloista partitiivia. Vokaalivartalon avulla voi nimittäin välttää yhteenlankeamistyyppin, joka voisi tässä kielen kehityksen vaiheessa olla häiritsevä, nimittäin yhteenlankeamiset partitiivimuotojen ja juuri opeteltavien paikallissijojen kesken. Kun lapsi on oppimassa sellaisia sananloppuisia aineksia kuin elatiivin *-stA* ja ablatiivin *-ltA* ja samaan aikaan analysoi aiemmin valmiina kokonaisuuksina käyttämiään partitiiveja (analysoinnista ovat osoituksena *vetää*-tyyppiset analogiamuodosteet), hän voi ymmärrettävyytensä varmistaa valita sellaisia yksiselitteisiä vokaalivartaloisia variantteja kuin Tuulikin 1;9 *puolee* 'puolta'. Vaihe oli *lt*-yhtymän kannalta kriittinen, sillä Tuulikin ensimmäiset partikkelinomaiset ablatiivit esiintyivät juuri samaan aikaan, nimittäin 1;8 *pois pää*[l]tä, 1;9 *päättä* - *päältä*, 1;10 *tieltä* 'sieltä', *täältä*.

Vaikka lapsen tuottamat vokaalivartaloiset partitiivit ovat epäkonventionaalisia innovaatioita, ne ovat kuitenkin kenen tahansa suomenpuhujan vaivattomasti ymmärrettävissä, koska ne on läpinäkyvällä tavalla rakennettu vartalo- ja suffiksimorfeemien yleisimmistä ja selkeimmistä varianteista. Siten *lapsea* ymmärretään vaivattomasti *lapsen* partitiiviksi, vaikka standardikielen normi onkin *lasta*; *hiuksea* hahmottuu helposti *hiuksen*, *veitsee* puolestaan *veitsen* partitiiviksi.

Vokaalivartaloiset analogiamuodot väistyivät yksikön partitiivista vähitellen, mutta yksittäisiä tapauksia esiintyi pitkään harvakseltaan. Iässä 4;0 Tuulikki monitoroi ja korjasi puhettaan seuraavasti: ”kummas kädessä [käles] sä pidät [pilät] *veitsee* / *veistä*?” Toisinaan vokaalivartaloisuutta saattoi tukea juuri edellä esiintynyt vokaalivartaloisen taivutusmuoto, kuten 4;1 ”ne kumpikin puhuu hausalla *äänellä* // mä en saas sellasta *äänee* tulemaan”.

Verbit

Nominien muodoista vain yksikön partitiivissa esiintyy nykysuomessa mainittavasti konsonanttivartaloisuutta, mutta verbeissä sen sijaan on useita muotoryhmiä, joissa kaksivartaloisten konsonanttivartaloisuus on normi. Kuten nominien partitiivissa, myös verbintaivutuksessa esiintyy usein sellaista kehityskulkua, että lapsi käyttää ensin toisilta kuulemiaan konsonanttivartaloisia muotoja (*juotta* 'juosta', *juottaa* 'juostaan', *noutta* 'nousta', *nähny* 'nähty' ja *kuullu* 'kuullut'), mutta kun hän alkaa itse rakentaa sääntöjen varassa taivutusmuotoja, alkaa myös esiintyä sellaisia vokaalivartaloisia innovaatioita kuin *juoksea*, *juoksetaan*, *tarvitsetaan*, *näkeny* ja *kuulenu*.

Lapset käyttävät tyypillisesti ensimmäisistä verbeistään yksikön 2. persoonan imperatiivia ja yksikön 3. persoonan indikatiivia, jotka ovat molemmat aina vokaalivartaloisia. Siten verbien vokaalivartalat saavat heti aluksi vahvan aseman lapsen kielitajussa.

Tarkastelen verbien vokaalivartaloisuustendenssiä muotoryhmittäin.

Passiivin persoonamuodot ja partiisiipit

Passiivimuodot päiväkirja-aineistossa

Ensimmäinen Tuulikin käyttämä passiivimuoto oli toisilta sellaisenaan omaksuttu

mennää 'mennään', jota hän alkoi käyttää 1;4 iässä ja joka säilyi konsonanttivartaloisena kautta vuosien. Kaikki varhaiset passiivimuodot olivat kaksitavuisia, joko konsonanttivartaloita kuten *juottaa* 'juostaan' tai sellaisia kaksitavuisiksi lyhentyneitä vokaalivartaloita kuin 1;9 *hoile* 'hoidetaan' ja *ote* 'otetaan' (esim. 1;9 "toine *ote* seula / toi boppu on", siis: 'toinen [maitopurkki] otetaan seuraavaksi, tuo loppu on'). Varsinkin A-vartaloisten verbien lyhentymissä loppu-*e* oli tähdellinen, sillä se yksinään osoitti, että kyseessä on passiivimuoto. Se, että tämä vartalonloppuinen *e* sai näin tärkeän aseman jo varhain, saattoi osaltaan tukea vokaalivartaloisen passiivin käyttöä: passiivinmuodotuksen kehittyessä produktiiviseksi nousi hallitsevaksi sellainen passiivin skeema, jossa *e* esiintyi vartalon loppuäänteenä paitsi aikuiskielen tapaan A-vartaloissa myös useissa *e*-vartaloissa, joissa vokaalivartaloisuus siten väliaikaisesti syrjäytti konsonanttivartaloisuuden.

Kaksitavuvaiheen väistyessä Tuulikki alkoi 1;10 iässä käyttää kolmitavuisia passiiveja: *nyt otetaa saippuaa; otettii linkka* 'rinkka'; *kuivataa, laitetaa*. Useimmat passiivimuodot olivat norminmukaisia, mutta *e*-vartaloissa verbeissä alkoi pian esiintyä epäkonventionaalista vokaalivartaloisuutta.

Vielä 1;10 iässä Tuulikki käytti *juosta*-verbistä toisilta oppimaansa konsonanttivartaloista passiivia *juottaa* (< *juostaan*), mutta 1;11 iässä sen rinnalle ilmaantui vokaalivartaloinen *juokketaa* (aikuiskieleen transponoituna *juoksetaan*). Samassa iässä käyttöön tulivat myös vokaalivartaloiset *tejetään* 'tehdään' ja *nousetaan* 'noustaan'. Tavua pitemmissä *-itse*-verbeissä vastaava kehitys tapahtui vähän myöhemmin: vielä 2;0 iässä Tuulikki käytti konsonanttivartaloista passiivia *talvitaa* 'tarvitaan', mutta 2;1 iässä sen rinnalle ilmaantui vokaalivartaloinen *talvitetaan* 'tarvitsetaan'. Tuulikki rupesi siis 1;11

iästä alkaen käyttämään eräiden aiemmin konsonanttivartaloisten passiivien sijasta tai niiden rinnalla vokaalivartaloisia variantteja, joskin kaikkein yleisimmät, kuten *mennään* ja *ollaan*, säilyivät yksinomaan konsonanttivartaloisina.

Miksi juuri silloin, kun passiivinmuodotus produktiivistui, alkoi esiintyä vokaalivartalon suosimistendenssiä? Yhtenä tekijänä vokaalivartaloisten *juoksetaan*-tyyppisten passiivien kehittymistä on tukenut näiden muotojen selkeys: yleisin vartalovariantti yhdistyneenä yleisimpään pätevarianttiin on luonnollinen valinta silloin, kun muotokategorian käyttöä vasta opetellaan. Toisena tekijänä pidän sitä, että myös A-vartaloissa esiintyy *e* passiivin tunnuksen edellä (*annetaan, otettiin* jne.), ja Tuulikki oli jo 1;9 iässä oppinut käyttämään vartalonloppuisen *A:n* sijasta passiivimuodoissa *e:tä*, joten tämä *A*-vartaloisten verbien passiivin *eTA*-skeema (*hoidetaan, laitetaan, ei oteta* jne.) oli jo valmiina käytettäväksi myös *e*-vartaloissa. Kolmantena selityspusteena on, että vokaalivartaloisuudelle ovat malleina myös yksivartaloiset *e*-vartalot (*lähdetään, haettiin* jne.). Muutkin yksivartaloiset verbityypit (*sanotaan, kaaduttiin* jne.) voisivat tukea vokaalivartaloisuutta, mutta näistä esiintyi aineistossa passiiveja hyvin vähän, mikä puolestaan on voinut vahvistaa *eTA*-skeeman asemaa passiivissa: *e* on voinut hahmottua yleisemminkin ei-supistumaverbien passiiviin kuuluvaksi.

Edellisten tekijöiden lisäksi ovat voineet vaikuttaa lapsenkielen assimilaatiot: kun esimerkiksi *juosta*-verbin aktiivin persoonamuodot olivat tyyppiä *juokken*: *juokkee*, niin passiivin konsonanttivartaloisen muoto *juottaa(n)* oli niistä äänteellisesti verraten etäällä, koska muotojen assosioitumista toisiinsa heikensivät myös lapsenkielelle ominaiset assimilaatiot (*st > tt, ks > kk*). Verbistä *juosta* vokaalivartaloinen passiivi oli säännöl-

lisessä käytössä iässä 2;1–3;1 eli siihen asti, että Tuulikki oppi ääntämään *ks*-yhtymän, ja satunnaisesti vielä myöhemminkin, kuten 3;5 ”eikö juoksetas sitten?”

On syytä tähdentää, että kaksivartaloisten verbien koko varannosta esiintyy varhaisessa lapsenkielessä vain osa, joten nämä varsin harvat verbit ovat alttiita analogisille tasoituksille. Tuulikki käytti eräissä kohtalaisen yleisissä kaksivartalolisissa verbeissä vokaalivartaloista passiivia muutaman kuukauden ajan, esimerkiksi *nousta*-verbissä ikäkuukausina 1;11–2;5, *päästä*-verbissä 2;0–2;10 (tosin vielä 4;8 ilmeisesti välittömästi edeltävän kysymyksen ”pääsitteks te pakoon?” vaikutuksesta: *pääsettiin*) ja *pestä*-verbissä ikäkuukausina 2;0–2;4. Tämän verbin vokaalivartaloisen variantin väistymisen kannalta oireellista on, että Tuulikki kyseli juuri 2;4 iässä nukeltaan kuin omaa puhettaan monitoroiden: ”Anna *pesetäänkö* otsa *petetäänkö*?” Ensin hän siis tuotti vokaalivartaloisen analogiamuodon, mutta korjauksena jo samassa puhunnoksessa myös konsonanttivartaloisen standardivariantin, jota oli käyttänyt jo ennen kuin alkoi konstruoida vokaalivartaloisia analogiamuotoja: 1;10 ”suikkussa tukka *pettää*” (’suihkussa tukka pestään’).

Vokaalivartaloiset passiivimuodot ovat konsonanttivartaloisia läpinäkyvämpiä: vartalon ja pääteainesten raja on selkeämpi hahmottaa esimerkiksi *-itse*-loppuisissa verbeissä, kuten *tarvitsee*: *tarvitse+taan* (vrt. *tarvitaan*), *häiritsee*: *ei häiritse+tä* (vrt. *häiritä*). Juuri *-itse*-verbeissä vokaalivartaloista varianttia esiintyikin pitkään: 2;1 ”tota paitaa *talvittetaan* aamulla (’tarvitaan’), 2;6 ”*valitsetaan* joku kilja” (’valitaan jokin kirja’), 2;9 ”täältä tullaan ja *vangitsetaan* sinut (’vangitaan’), 2;11 ”silloin me *häiritettäis* niitä (’häirittäisiin’), 3;2 ”luetaan se ja sitten *harkitsetaan*”, ”me *hallitsetaan* se Topsin”, 3;3 ”*tarvitsetais* monta huonetta”, 3;4 ”miks Hessu on *vangitsettu?*”, ”*valitsetaan* ruokia”, 3;5 ”ei

tarvitsetam muuta”, 3;6 ”vauvat on mitattu ja *punnitsettu*”, 3;7 ”me molemmat *ansaitsetaam* palkinto”, 3;8 ”mitä säätiedotuksessa *mainitsetaan*”, 3;9 ”ei *häiritsetä* äitiä”, 3;10 ”onko tämä *lukitsettu?*”. Ikäkuukaudesta 3;11 alkaen aineistossa esiintyy vokaalivartaloisia passiivimuotoja tästä verbityypistä enää satunnaisina yksittäisesiintyminä, kuten 4;8 ”*punnitsettiin* linnunmunat (leikkillisesti perunoista)”, 6;3 ”me ei *häiritsetä* yhtään”, 7;0 ”*häiritsetään* Tommin lypsyä”. Myös Riionheimon aineistossa (2002c: 264) myöhäisimmät passiivin vokaalivartaloiset tapaukset ovat *itse*-verbeistä.

Tavallisimmasta *-itse*-verbistä tuli jo 3;7 iässä omaehtoinen korjaus: ”nyt *tarvitsetaan* kynää // nyt *tarvitaan* kynää”. Toisaalta vokaalivartaloisuus ei väistynyt kerralla tästä yleisestääkään verbistä, sillä ikäkuukautena 3;8 esiintyi jälleen *tarvitsetaan*.

Verrattain kompleksisessa *ene*-johtimisten verbien tyypissä esiintyi passiivin vokaalivartaloisia muotoja vielä huomattavankin myöhään, esimerkiksi partisiipissa 4;11 ”meidän on *pakenettava*” (’paettava’) ja preesensissä 5;4 ”mehän *etenetään*” (’edetään’).

Vokaalivartaloisuuden runsainta kukoistusta kesti muutaman kuukauden ajan. Tuulikki käytti vokaalivartaloisia variantteja vakiintuneiden konsonanttivartaloisten sijasta passiivimuodoissa runsaimmin ikäkuukausinaan 1;11–3;7.

Passiivimuodot nauhoitteissa

Ensimmäinen nauhoite ikäkuukaudelta 1;7 sisältää vain imitoituja passiivimuotoja, joista yksi on lyhentymä *laite* (< *laitetaan*) ja kaksi kuuluvat riimiin ”*veetään* nuottaa, *saadaan* kaloja”. Ikäkuukausina 1;8–1;10 esiintyy vain muutamia passiiveja: *mennään*, *syödään*, *ollaan*, *pannaan* ja *tullaan* sekä imperfektit *mentiin* ja *oltiin*. Ikäkuukauden 1;11 nauhoituksissa tapahtuu merkittävä muutos, kun Tuulikki käyttää runsaasti

eTA-skeeman mukaisia passiiveja, nimittäin muodoissa *annetaan, järjestetään, käännetään, laitetaan, näytetään* ja *otetaan*. Kaksitavuvaiheen rajoitukset (Laalo, 1994; 2001) ovat jääneet taakse, ja passiivin muodostus pääsee kehittymään produktiiviseksi.

Kaikkiaan nauhoitteissa esiintyy iässä 1;8–2;1 konsonanttivartaloisia passiiveja yhteensä vain kuudesta eri verbistä, nimittäin persoonamuodot *mennään* ja *mentiin, nähtiin, ollaan* ja *oltiin, pannaan* ja *pantiin, tullaan, tehdään* sekä partisiippi 2;1 *tehty*. Nämä ovat kaikki verraten yleisiä muotoja ja ilmeisesti kokonaisuuksina opittuja (*mennään* esiintyy päiväkirja-aineistossa jo iässä 1;4). Sen sijaan *eTA*-skeeman mukaisia passiiveja alkaa esiintyä vasta iästä 1;11 alkaen, ja parin kuukauden nauhoitteissa niitä esiintyy peräti yhdestätoista eri verbistä. Ikäkuukauden 2;1 nauhoitteissa esiintyvät passiivin persoonamuodot *annetaan, haetaan, herätettiin, laitetaan, lauletaan, luetaan, luettiin, lähdetään, otetaan, rakennetaan* sekä partisiippi *rakennettu*.

Seuraavina ikäkuukausina *eTA*-tyyppisten passiivien ylivoima käy entistä ilmeisemmäksi. Nauhoitteessa 2;2 esiintyy vain yksi konsonanttivartaloisen passiivi, nimittäin aiemista nauhoitteista tuttu *pannaan*, mutta *eTA*-tyyppisiä on viisi: *kaadetaan, keitetään, laitetaan, nostetaan* ja *otetaan*, joka esiintyy peräti 10 kertaa, sekä partisiippi *luettu*. Nauhoitteessa 2;3 on vain yksi konsonanttivartalon esiintymä, muoto *heitellään*, sen sijaan *eTA*-tyyppistä muodot *otetaan, piirretään* ja *ei sammuteta*. Nauhoitteessa 2;4 on kaikkiaan vain yksi passiivimuoto, *eTA*-tyyppinen *piirretään*, joka tosin esiintyy peräti kuudesti. Nauhoitteessa 2;5 esiintyy kaksi tavallista *eTA*-muotoa, nimittäin *heitetään* ja *soudetaan*, sekä analoginen *näjetään* 'nähdään'. Konsonanttivartaloisia muotoja ovat ennestään tutut *mennään, ollaan, heitellään* sekä uusi *luikastellaan* 'luistellaan, liukastellaan' (lattialla). Nauhoitteessa 2;6 esiintyy vain

yksi konsonanttivartalo, *pannaan*, mutta runsaasti *eTA*-passiiveja: *heitetään, jätetään, laitetaan, otetaan, vaihdetaan* ja *ei jätetä*.

Kun norminmukaisten *eTA*-passiivien ilmeisen sääntöperäinen tuottaminen kehittyy näin produktiiviseksi, on varsin luonnollista, että myös kaksivartaloisten verbien analogisia vokaalivartaloisia passiiveja alkaa esiintyä. Toisin kuin jatkuvasti kartuttamaani päiväkirja-aineistoon, nauhoitteisiin niitä on kuitenkin osunut niukasti: olen löytänyt vain kaksi *näjetään* 'nähdään' -esiintymää ikäkuukauden 2;5 nauhoitteesta.

Nauhoitteet osoittavat siis, että juuri 1;11 iässä passiivin muodostuksessa tapahtuu merkittävä edistysaskel, kun *eTA*-tyyppisiä passiiveja tulee käyttöön yhä uusista verbeistä. Sen sijaan nauhoitteisiin on sattunut vain vähän analogisia vokaalivartaloisia passiiveja, mutta nauhoitettua aineistoa onkin vain noin tunnin verran kuukautta kohti.

Infinitiivit

Vokaalivartaloisuuden kukoistuskuukausina kaksivartaloisista infinitiiveistä oli produktiivisessa käytössä vain 1. infinitiivin lyhempi muoto; 2. infinitiivistä esiintyi pelkästään *nukkuessa-*, *kävellen-*tyyppisiä, valmiina kokonaisuuksina opittuja muotoja. On tulkinanvaraista, milloin Tuulikki käytti ensi kertaa kaksivartaloisen verbin vokaalivartaloista 1. infinitiiviä. Modaalisisissa kielloissa 1;9 "ei saa *tuulee*" ja 1;10 "ei saa *tekee*" esiintyvät muodot *tuulee* ja *tekee* voisivat olla assimiloituneita infinitiivejä (*tuulea* > *tuulee*, *tekeä* > *tekee*), mutta lapsen tuottamina ne voivat olla myös 3. persoonan muotoja (lapsi on voinut tulkita toisilta kuulemansa infinitiivit yksikön 3. persoonan preesensmuodoiksi sellaisissa tapauksissa kuin "ei saa *kaatad*", "ei saa *ottaa*"). Ainakin konneksiossa 1;9 "ei saa *tuulee*" esiintyvä muoto *tuulee* voi hyvin olla yksikön 3. persoonan muoto, sillä tämä Tuulikin repliikki oli reaktio vanhempien kes-

kusteluun siitä, kuinka kovasti ”tässä sillalla *tuulee*”. Muodon *tuulee* kategorisointia mutkistaa se, että sananloppuinen vokaaliyhtymä oli aluksi diffuusin jäsentymätön: se jakautui vasta vähitellen eri morfosyntaktisiin funktioihin. Yksiselitteisenä vokaalivartaloisena infinitiivinä voinee pitää vasta *ea*-loppuista muotoa 1;11 ”ei toisella [jalalla] voi *juokkea*” (= juoksea). Tässä verbissä infinitiivin vokaalivartaloisuus oli varsin vahvaa, joskin toisinaan esiintyi monitoroinnin yhteydessä myös konsonanttivartaloista varianttia: 2;0 ”nyt Tuuti halua *juokkee*”, ”haluan *juokkee* lauhassa (’rauhassa’)”; ”haluan *juokkee --//* haluan *juotta*”; 2;11 ”pyölä (’pyörä’) lähti juokkemaan // osaakohan pyölä *juokkea? //* minä haluan *juottaj* jaloilla”.

Infinitiivien vokaalivartaloisuutta esiintyi usein samoissa verbeissä kuin passiivien vokaalivartaloisuutta: muotoja *juoksea, kuolea, luulea, nousea, nuolea, näkeä, panna, paranea, peseä, purea, surea, tuulea* sekä tyyppiä *häiritseä* [häiliteä], *valitseä* esiintyi etenkin verbien vokaalivartaloisuuden kukoistuskuukausina iässä 1;11–3;7. Vokaalivartaloisia infinitiivejä esiintyi etenkin *ene*-johdoksista vielä myöhemmin, kuten 4;4 ”miks Akum pitää *pakenea*”, 5;5 ”tää saattaa *tyhjenee*”, 5;10 ”toi rosvo yrittää *pakenea*”. Tämän taivutustyyppin konventionaalinen infinitiivi *paeta* olisi varsin etäällä *pakene*-vartaloisista persoonamuodoista, ja analogista vokaalivartaloista infinitiiviä esiintyikin toisinaan vielä vuosia sen jälkeen, kun kaksivartaloisten verbien vokaalivartaloiset infinitiivit olivat muuten väistyneet: 7;1 ”ton ois helppo *pakenea*”, 7;7 ”äläkä yritä *pakenea*”. Muuten vokaalivartaloisuuden kukoistuskuukausien jälkeen esiintyi vain yksittäisiä satunnaistapauksia, joskus kiinnostavasti vielä niin, että Tuulikki tuotti itse myös konsonanttivartaloisen variantin, kuten 5;5 ”jos tulisi joku hauska järvi vastaan niiv voisi *peseän* naamansa -- // voisi *pestän* naamansa”.

Vokaalivartalon suosimista infinitiiveissä selittävät ensiksikin kaikki ne tekijät, jotka edellä esitin passiivimuotojen vokaalivartaloisuuden selityspusteiksi. Lisäksi vaikuttaa se, että vokaalivartaloon voi liittää aina saman infinitiivin suffiksin *-A*, kun sen sijaan konsonanttivartaloon liittyvän suffiksin asu vaihtelee huomattavasti assimilaatioiden vaikutuksesta (*kuol+la, pan+na, sur+ra*); kun infinitiivit ovat lyhyitä muotoja, nämä assimilaatiot aiheuttavat usein muotojen vaikeatunnisteisuutta, jota lapsen artikulaatiovaikeudet voivat vielä lisätä. Siten analoginen *luulea* on epäkonventionaalinen mutta yksiselitteinen infinitiivi, mutta *luulla* lankeaa yhteen *luu*-sanan adessiivin kanssa. Esimerkki lapsen artikulaation vaikutuksesta: Tuulikilla *r* korvautui pitkään *l*:llä, joten *purra*-infinitiivi olisi esiintynyt asussa *pulla* eli langennut yhteen substantiivin *pulla* kanssa.

Aktiivin 2. partisiippi

Alkaessaan tuottaa aktiivin 2. partisiippeja Tuulikki lyhensi ne ensin suffiksittomiksi kaksitavuiksi eli käytti tyyppiä *ei pulo* ’ei pudonnut’. Ensimmäiset suffiksilliset partisiipit 1;10 iässä olivat sellaisinaan toisten puheesta opittuja: *ei pulonnu* ’pudonnut’, *on heränny*, *ei löytäny*. Kun partisiipinmuodostus kehittyi produktiiviseksi, niin passiivimuotojen ja infinitiivien tapaan myös partisiipeissa esiintyi kaksivartaloisten verbien epäkonventionaalista vokaalivartaloisuutta etenkin 1;11–3;9 iässä; vokaalivartaloisuuden kukoistuskausi oli siten sama kuin aiemmin käsittelemissäni verbien muotoryhmissä.

Kun Tuulikki siis alkoi aktiivisen prosessin tietä tuottaa partisiippeja, hän käytti kaksivartaloisissa verbeissä usein vokaalivartaloisia analogiamuotoja, joissa suffiksi säilyy assimiloitumattomana (*kuule+nut* vs. *kuul+lut*, *pure+nut* vs. *pur+rut*, *pääse+nyt* vs. *pääs+nyt*) ja joissa usein myös vartalo säi-

lyy helpommin tunnistettavana (*näke+nyt* vs. *näh+nyt*, *häiritse+nyt* vs. *häirin+nyt*, *juokse+nut* vs. *juos+sut*). Hän suosi siten yleisintä suffiksiainesta ja vältti assimilaatioiden tietä tapahtuvaa muotoainesten hämärtymistä, kuten ilmauksissa 1;11 ”aurinko on *nousenu*”, 2;0 ”Tuuti ei *näjenys* sitä”, 2;1 ”ei isi *luulenu* niin”, 2;2 ”joku hyttynen on mua *purenu*”, 2;3 ”ei se *kuulenu*”, 2;4 ”on *juokse-nu* [juokkenu]”, 2;5 ”olen *peseny*”, 2;6 ”on *näkeny*”, 2;7 ”et *tekeny*”, 2;8 ”et *tietäny*”, 3;0 ”peikot on *häiritseneet* [häilitseneet] mua”, 3;6 ”mitä se ois *tekeny?*”, 3;7 ”mä oon jo *nuolenus* sem pois”, ”se ei kauvaa *surenu*”, 3;8 ”ei sinun *tarvitsenu*”, 3;9 ”olen jo *har-kitsenu*”.

Pisimpään vokaalivartaloisia variantteja esiintyi muista muotoryhmistä tutuissa taivutustyypeissä, *itse*-verbeissä ja *ene*-johdoksissa: 4;0 ”jos se Aku ei ois *pakenu* // lähtenyp pakoon” (tässä vokaalivartaloyritelmä seuraa selventävä parafrasi), 4;8 ”mitä en ole *havaitsenu*”, 5;5 ”mä oon *valitsenu*”, 6;2 ”minkä sä oot *valitsenu?*”, 6;7 ”nimittäin *pakenenut*”, 7;7 ”onks se *merkitsenys* sit pikku veturin?”

Kun Tuulikki vähitellen alkoi muodostaa myös konsonanttivartaloisia partisiippeja, hän tuotti joskus erikoisia konsonanttivartalon luonteisia muodosteita etenkin kielon yhteydessä siten, että edellä myönnössä esiintynyt muoto näytti olevan partisiipin muodostuksen pohjana: 2;3 ”Tuuti *piirs* tähän // tähänkin Tuuti *piirs* // tähän Tuuti *ei piirssy*” (’ei piirtänyt’), 2;10 ”mutta se *ei juoksuk* kovaa” (’juossut’), 3;9 ”*ei* sitä *lenssy* sinne” (’ei lentänyt’, vastauksena kysymyksen ”mihin kaikkialle sitä kaakaota oikeen lens?”). Kauppinen (1977: 155–156) esittää poikansa puheesta vastaavanlaisia muotoja (3;5 *ei lähny*, 3;6 *oli lähtny*, 3;8 *ei lähny*) kuitenkin mainitsematta, edelsikö niitä esimerkiksi *lähtikö*-tyyppinen muoto, joka voisi vaikuttaa samaan tapaan kuin Tuulik-

kiin näyttivät vaikuttaneen *piirs-*, *lens-*tyyppiset muodot.

Monikon 2. persoonan imperatiivi

Monikon 2. persoonan imperatiivista ei ole kertynyt yhtä runsasta vokaalivartaloisten analogiamuotojen aineistoa kuin aiemmin käsittelemistäni muotoryhmistä. Tuulikki kylläkin tuotti analogisia monikon 2. persoonan imperatiiveja, mutta monet näistä olivat supistumaverbien vaihtelevia analogiamuotoja (*avakaa*, *irtokaa*, *älkää putokaa*, *haukkaakaa* jne.), ja supistumaverbien vartalonmuodostuksen kehitys oli niin monimutkainen kokonaisuus, ettei sitä ole mahdollista käsitellä tässä tarkemmin. Mainittakoon kuitenkin, että supistumaverbeissä esiintyi usein lyhytvokaalisia 2. persoonan imperatiiveja, yksikössä tyyppiä *hauka* ’haukkaa’, *älä napa* ’nappaa’, *leika - leikkaa*, monikossa *leikkakaa* ’leikatkaa’, *kiipek(k)ää* ’kiivetkää’, *heräkää* [heläkää] ’herätkää’.

Kaksivartaloisten verbien analogisia monikon 2. persoonan imperatiivin vokaalivartaloita olen kirjannut runsaimmin 2;0–2;7 iästä. Tuulikki alkoi 1;9 iässä käyttää monikon 2. persoonan imperatiiveja, joista aivan ensimmäinen oli (ilmeisesti päivähoitopaikassa opittu) *pysykää tässä!* Tuulikki näyttää päätelleen, että monikon imperatiivi muodostetaan yksinkertaisesti lisäämällä yksikön imperatiiviin *kAA*-aines, sillä tästä alkaen hän hyödynsi monikon 2. persoonan imperatiivin muodostusperiaatteenaan *VkAA*-skeemaa eli lisäsi yksikön 2. persoonan imperatiiviin *kAA*-aineksen, mikä tuottaakin aivan norminmukaisen muodon astevaihteluttomien yksivartaloisten verbien imperatiivissa, kuten *pysy*: *pysykää*, *sano*: *sanokaa*. Sen sijaan astevaihteluverbeissä ja kaksivartaloissa verbeissä syntyi sellaisia analogiamuotoja kuin 2;0 *annak(k)aa* ’antakaa’, *menekää* ’menkää’, 2;1 *katokaa* ’katsokaa - kattokaa’, 2;2 *kerrokaa* ’kertokaa’, *panekaa* ’pankaa’,

2;5 *tulekaa* 'tulkaa', *nappasekaa* 'nappaiskaa' jne. Kieltomuodoissa esiintyi vastaavanlaisia pääverbin analogiamuotoja: 2;0 *älkää menekös sinne*, 2;5 *älkää jutteleko*, 2;6 *älkää menekö*, 2;7 *älkää jutteleko*. Iässä 2;8 esiintyi erikoinen korjaus: Tuulikki tuotti ensin konsonanttivartaloisen variantin mutta heti perään vokaalivartaloisen: ”*tulkaa / tulekaa sormet [solmet] mejjän hiekkalaatikkoon*”. Myöhemmin analogisia muotoja esiintyi vain harvakseltaan, kuten 4;0 ”*pesekää te mun käteni*”, 6;6 ”*vangitsekaa tiikeri!*”

Tämän muotoryhmän analogiakehityksestä kertoo myös Riionheimo (2002c: 263), jonka tytär tuotti *ootatkaa-*, *jätätäkää-*tyypisiä monikon 2. persoonan imperatiiveja. Näissä analogiamallina voivat olla supistumaverbit (vrt. *lakatkaa*) tai ainakin joissain verbeissä ehkä yksikön 2. persoonan *t-*loppuiset indikaatiivit.

KOKOAVASTI LAPSEN VOKAALIVARTALOKIELIOPISTA

Miksi vokaalivartaloisia analogiamuotoja?

Syynä siihen, että suomenkieliset lapset käyttävät tietyssä kielenkehityksen vaiheessa vokaalivartaloisia analogiamuotoja, on ensiksikin se nykysuomen taivutusjärjestelmän jännite, jota käsittelin aivan aluksi: konsonanttivartaloiset muodot korvautuvat joskus aikuispuheessakin vokaalivartaloisilla, koska konsonanttivartaloiset ovat taivutusjärjestelmän produktiivisen osan kannalta poikkeusmuodosteita.

Toiseksi vaikuttaa lapsen oppimistilanne. Erityisesti lapsenkielen jäsentymisvaihe on otollinen vokaalivartaloisten innovaatioiden runsaalle esiintymiselle: lapselle on ehtinyt muodostua käsitys tärkeimmistä suffiksiaineista, ja hänen sanavarastonsa kasvaa nopeasti. Jäsentäessään tätä nopeasti kasvavaa kielen keinojen kokonaisuutta lapsi on

taipuvainen koostamaan taivutusmuotoja siten, että liittää sanojen yleisimpään ja tutuimpaan vartalovarianttiin eli vokaalivartaloon yksinkertaisesti taivutusainesten päävariantteja eli tavallisimpia suffikseja; näin syntyvissä analogiamuodoissa ei ole konsonanttivartaloiden morfofonologisia erikoisuuksia, vaan ne ovat koostumukseltaan mahdollisimman läpinäkyviä. Lisätuna on, että näiden analogiamuotojen tuottamisessa voi soveltaa samoja periaatteita kuin yksivartaloisten sanojen taivutuksessa.

Muitakin syitä vokaalivartalon suosimiseen ilmeisesti on. Ainakin äänteelliset tekijät voivat vaikuttaa: esimerkiksi *näkeä-*, *tekenyt-*, *puolea-*, *saarea-*tyyppiset vokaalivartaloiset muodot ovat artikulatorisesti helpompia kuin vastaavat konsonanttivartaloiset muodot *nähdä*, *tehnnyt*, *puolta* ja *saarta*.

Vokaalivartaloisuuden kehkeytyminen, kukoistus ja väistyminen

Nominien yksikön partitiivin osalta vokaalivartaloisuuden tyypillistä kehitystä lapsenkielessä kuvaavat hyvin *käsi-*lekseemin partitiivivarianttien vaiheet Tuulikin puheessa. Ensimmäiset esiintymät 1;6 iästä alkaen olivat konsonanttivartaloisia *kättä*-tapauksia, mutta 2;0 iästä alkaen niiden rinnalla esiintyi *kätee-* ja *käteä-*tyyppisiä vokaalivartaloita, kunnes 2;7 iästä alkaen *kättä* taas oli yksinomainen. Vaikka äkikseltään näyttäisi siltä, että näin oli palattu alkuperäiseen läh-
tökohtaan, niin tosiasiaa oli tapahtunut ratkaisevan tärkeä kielisysteemin jäsentyminen: esimorfologisen vaiheen *kättä* oli kokonaishahmo, jonka lapsi oli sellaisenaan oppinut aikuiskielestä; varhaismorfologisessa vaiheessa sen rinnalle tuli käyttöön vokaalivartaloinen *käteä*, kun lapsi alkoi rakentaa omaa kielioppiaan ja siihen kuuluvia vartalonmuodostusprosesseja; morfologian jäsentymisvaiheessa *kättä* lopulta tuli yksinomaiseksi, ja tällöin se oli samalla sekä ym-

päroivän kieliyhteisön normien mukainen että lapsen omaan kielioppiin integroitunut muoto.

Vokaalivartalon suosimisen vastapainoksi myös konsonanttivartaloisen partitiivi levisi yli aikuiskielisen alansa, tosin vain eräisiin nominatiivissa konsonanttiloppuisiin, lähinnä vierasperäisiin erisnimiin ja tuotenimiin: *Janssonta, Arielta, Berliozta, Tarzanta, Erikeepertä, kskylitolta*.

Verbeissä vokaalivartaloisia analogiamuotoja esiintyy monessa muotoryhmässä. Passiivissa vokaalivartaloisten analogiamuotojen käyttöä tukee *eTA*-skeema: *A*-vartaloisten verbien passiivit ovat tyyppiä *haetaan, ei oteta, piirretään*, yksivartaloisten *e*-vartaloiden tyyppiä *kylvetään, lähdetään*. Näiden analogiamallien mukaisesti kaksivartaloisistakin *e*-vartaloista tulee helposti käyttöön sellaisia läpinäkyviä analogiamuotoja kuin *juoksetaan, näetään ja tarvitsetaan*, jotka assosioituvat lapselle ennestään tuttuihin aktiivien persoonamuotoihin (*juoksee, näkee, tarvitsee* jne.) paremmin kuin vastaavat konsonanttivartaloiset *juostaan, nähdään ja tarvitaan*. Tähän passiivin *eTA*-skeemaan (*juoksetaan, ei juokseta, juoksettiin*) liittyvät läpinäkyvällä tavalla vokaalivartaloisen infinitiivityyppi *juoksea*, partisiippityyppi *juoksenut* ja imperatiivityyppi *juoksekaa*. Siten samasta verbistä tai verbityypistä (esim. *itse*-verbeistä) esiintyy vokaalivartaloisia analogiamuotoja tiettyinä ikakuukausina useassa eri muotoryhmässä. Esimerkiksi 1;11 iästä alkaen Tuulikin *juosta*-verbin passiivi oli yleensä *juokketaan*: *juokkettiin*, infinitiivi *juokkea* ja pian myös partisiippi *juokkenu*. Eräissä verbityypeissä vokaalivartaloiset variantit olivat käytössä muita pitempään. Tällaisia olivat varsinkin *ene*- ja *itse*-vartaloiset: 6;2 ”mun täytyy *pakeneä*”, ”me ei *häiritsetä* yhtään”, 6;5 ”mä yritän *pakeneä*”, 6;6 ”*vangitsekaa* tiikeri!”

Lapsenkielen vokaalivartaloisille muodoille on tunnusomaista, että vaikka nämä

muodosteet poikkeavat standardikielestä, ne ovat kuitenkin helposti tunnistettavia, koska poikkeaminen vakiintuneista normeista läpinäkyvämpään suuntaan tuskin aiheuttaa ymmärtämisvaikeuksia. Siksi ne tarjoavat hyvän mahdollisuuden kommunikointiin silloin, kun vartalonmuodostuksen erikoisuuksien ja harvinaisten suffiksivarianttien opettelu on vielä kesken. Ennen pitkää lapsi ei kuitenkaan tyydy pelkästään siihen, että hänen tuottamansa muodot ymmärretään, vaan pyrkii noudattamaan kieliyhteisön normeja tarkemmin ja luopuu ainakin suurimmasta osasta omia vokaalivartaloisia muodosteitaan.

LÄHTEITÄ

- Dressler, W.U. & Karpf, A. (1995). The theoretical relevance of pre- and protomorphology in language acquisition. *Yearbook of Morphology*, 1994, 99–122. Dordrecht: Kluwer.
- Itkonen, T. (1976). Syntaktisten vaikutusyhteyksien luonteesta. *Virittäjä*, **80**, 52–81.
- Kauppinen, A. (1977). *Mikon kielioppia*. Lisen-siaatintyö. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Kauppinen, A. (1998). *Puhekuviot, tilanteen ja rakenteen liitto*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 713. Vaasa.
- Korhonen, M. (1974). Oliko suomalais-ugri-lainen kantakieli agglutinoiva? *Virittäjä*, **78**, 243–257.
- Laalo, K. (1994). Kaksitavuvaihe lapsen kielen kehityksessä. *Virittäjä*, **98**, 430–448.
- Laalo, K. (1998). Välikatsaus lapsenkielen varhaismorfologiaan. *Virittäjä*, **102**, 361–385.
- Laalo, K. (2001). The tendency to trochaic word-forms in Finnish child language. *Congressus Nonus Internationalis Fenno-Ugristarum 7.–13. 8. 2000 Tartu. Pars V: Dissertationes sectionum: Linguistica II* 209–214.
- Niemi, J. & Niemi, S. (1985). Suomenkielisen lapsen morfosyntaksin ja sanaston kehityksessä: tapaustutkimus. *Virittäjä*, **89**, 152–172.
- Paunonen, H. (1976). Allomorfiin dynamiikka. *Virittäjä*, **80**, 82–107.
- Riionheimo, H. (2002a). Taivutusta yli saneluokkarajojen – itäsuomalaisen lapsen var-

- haisen taivutuskeinon lingvististä analyysia. *Virittäjä*, **106**, 58–84.
- Riionheimo, H. (2002b). Havainnot itäsuomalaisen lapsen morfologisista poikkeamista: nominintaivutus. *Virittäjä*, **106**, 104–113.
- Riionheimo, H. (2002c). Havainnot itäsuomalaisen lapsen morfologisista poikkeamista: verbintaivutus. *Virittäjä*, **106**, 259–284.
- Räsänen, A. (1975). Havainnot lapsenkielestä. *Virittäjä*, **79**, 251–266.
- Savinainen-Makkonen, T. (1998). Ensisanojen

kauden fonologiaa. Tapaustutkimus. Teoksessa *Kielen ituja. Ajankohtaista lapsenkielen tutkimuksesta*. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja 10 (s. 44–83). Oulu: Oulun yliopistopaino.

- Toivainen, J. (1980). *Inflectional affixes used by Finnish-speaking children aged 1–3 years*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 359. Helsinki.

TRANSPARENT ANALOGICAL FORMS

IN FINNISH CHILD LANGUAGE

Klaus Laalo, University of Tampere

In the Finnish child language there is a tendency to use analogical, transparent inflectional forms based on the vowel stem instead of the conventional forms based on the consonant stem. The consonant stems are often opaque, and they are combined with exceptional variants of the suffixes, whereas the vowel stems are regular and combined with the basic variants of the suffixes.

When the acquisition of the Finnish morphological system is in progress, children may combine the vowel stems of e.g. the verbs *pese-* ‘wash’, *pure-* ‘bite’, *tule-* ‘come’, *tarvitse-* ‘need’ with adequate suffixes and construct analogical forms like the participles *pese+nyt* (Standard Finnish *pes+nyt*), *pure+nut* (SF *pur+rut*), *tule+nut* (SF *tul+lut*), the infinitives *pure+a* (SF *pur+ra*) and the passive form *tarvitse+taan* (SF *tarvitaan*). This tendency to use analogical forms based on the vowel stem is examined in the article.

Key words: Child language, morphology, analogy, stem formation.